

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-409-2-41>

MILITARY FORENSICS: RESEARCH PERSPECTIVES

ВОЄННА КРИМІНАЛІСТИКА: ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Orzhynska E. I.

Candidate of Juridical Sciences (Ph. D.), Docent, Associate Professor at the Department of Professional and Special Disciplines Kherson Faculty of Odessa State University of Internal Affairs Odessa, Ukraine

Оржинська Е. І.

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри професійних та спеціальних дисциплін Херсонський факультет Одеського державного університету внутрішніх справ м. Одеса, Україна

Введення в Україні воєнного стану вплинуло як на криміногенний стан в країні так і на організацію досудового розслідування кримінальних правопорушень. В Кримінальний процесуальний кодекс України внесено ряд змін, які надали додаткові (розширили) повноваження слідчих, дізнавачів щодо проведення досудового розслідування в умовах воєнного стану, зокрема в частині проведення обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи, обшуку особи, строків здійснення досудового розслідування, строків тримання під вартою тощо [1]. З таким розширенням повноважень слідчих органів під час дії воєнного стану відповідно звужено права та свободи громадян, зокрема починаючи від обмежень пересування які передбачає комендантська годинна до так званої дистанційної участі захисника під час проведення слідчих дій, тощо. Проте такі законодавчі нововведення жодним чином не поліпшили криміногенну ситуацію в країні. Навпаки з лютого місяця 2022 року значно збільшилась кількість воєнних та військових кримінальних правопорушень, злочинів проти основ національної безпеки тощо та більш того ускладнилась процедура фіксації та досудового розслідування кримінальних

правопорушень на лінії ведення бойових дій та прилеглих територіях. Зазначене пов'язане з постійними артилерійськими обстрілами цих територій, постійною зміною оперативної обстановки, загрозою життю, неможливістю здійснення в повному об'ємі повноважень органами влади та навіть елементарними побутовими незручностями.

Тому в умовах сьогоденних викликів та загроз вагома роль у регулюванні безпеки суспільних відносин, проходженню військової служби, розбудові країни у воєнній галузі відводиться праву воєнного часу, тобто так званому воєнному праву. Це все у сукупності і визначає актуальність, потребу наукової розробки криміналістичного супроводу методик розслідування кримінальних правопорушень у воєнній і військовій сфері. Тобто, становлення воєнно – польової криміналістики, як окремої криміналістичної теорії.

Так, воєнна криміналістика, як окрема криміналістична теорія, має відігравати ключову роль у забезпеченні законності та порядку воєнного судочинства, оскільки вона досліджує та вирішує різноманітні аспекти військових, воєнних кримінальних правопорушень, забезпечуючи об'єктивність та ефективність розслідування. Воєнна криміналістика повинна базуватися на унікальних принципах та завданнях, відмінних від цивільної криміналістики.

Вважаємо, що воєнна криміналістика включає в себе методи дослідження, які властиві криміналістиці загалом, такі як збір доказової інформації, аналіз слідів, аналіз зброї та боєприпасів, призначення судових експертів тощо, але також має свої особливості і враховує специфіку воєнного конфлікту, воєнного та військового законодавства та процедур військового судочинства. Воєнна криміналістика важлива для забезпечення справедливості та дотримання прав людини в умовах воєнного стану.

Специфікою воєнної криміналістики є оперативна обстановка в якій здійснюється досудове розслідування, яка пов'язана з проведенням бойових дій, а криміналістична характеристика такої обстановки є продовженням бойової обстановки. А саме, це і передислокація ворога (зайняття ним нових територій або навпаки просуненням збройних сил України); зміни місця події та обстановки (через можливі обстріли різними видами зброї, бомбардування тощо); пораненням, вбивством співробітників правоохоронних органів та загалом навіть не можливістю проведення слідчих дій на лінії розмежування і прилеглих територіях. Безпосередній вплив таких воєнних (чрезвичайних) умов, особливий характер воєнних злочинів (маємо на увазі злочини проти миру, проти людяності, проти

цивільного населення, порушення військового законодавства) та збільшена кількість проведення невідкладних слідчих дій (особливо у випадках постійного бамбардування цивільної інфраструктури) в сукупності формують специфіку досудового розслідування, збору доказової інформації в зонах ведення бойових дій та прилеглих територіях. Наприклад, в звичайних (мирних, цивільних) умовах для методики досудового розслідування характерна попередня перевірка отриманої інформації про кримінальне правопорушення. В умовах ведення бойових дій така попередня перевірка недоцільна, оскільки діяльність слідчого зводиться до фіксації кримінального правопорушення, збору первинної інформації та призначення судово – медичних та інших експертиз. Про такі слідчі дії як відтворення обстановки і обставин події мова навіть не ведеться.

Тобто, головним завданням і в той же час головною відмінністю воєнної криміналістики є подальше вивчення і надання рекомендацій щодо організації, тактики та методів для удосконалення досудового та судового розслідування воєнних, військових кримінальних правопорушень, таких як воєнні злочини проти миру, проти людяності, проти цивільного населення, порушення військового законодавства з урахуванням особливостей здійснення таких дій в умовах збройних конфліктів або воєнного стану та із залученням спеціальних суб'єктів які володіють знаннями в сфері балістики, вибухових пристроїв, авіабомб, ракет тощо.

Враховуючи викладене можна надати попереднє визначення воєнної криміналістики – це окрема теорія криміналістики, яка спеціалізується на вивченні і дослідженні злочинів, пов'язаних із воєнною та військовими сферами права з залученням до такого розслідування органів які володіють специфічними військовими експертними знаннями.

Майбутні перспективи воєнної криміналістики включають розвиток цифрової криміналістики; вдосконалення методів дослідження та підвищення кваліфікації фахівців; співпраця між країнами та міжнародними організаціями також грає важливу роль у вирішенні сучасних викликів у воєнній криміналістиці.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: стаття 615 станом на 18 січня 2024 р.: відповідає офіційному тексту [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>